

ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมือง EXEMPLARY LEADERSHIP OF POLITICIANS

กำพล ศรีโท*

Kampol Sritho*

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*Corresponding Author E-mail: s.kampol2509@gmail.com

Received January 8, 2026; Revised April 17, 2026; Accepted May 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองที่ดี ในฐานะกรอบคุณค่า และพฤติกรรมเชิงระบบ มิใช่เพียงคุณธรรมส่วนบุคคล โดยมุ่งกำกับการใช้อำนาจทางการเมืองให้เป็นไปอย่างชอบธรรม โปร่งใส และยึดประโยชน์สาธารณะเป็นศูนย์กลาง ภาวะผู้นำลักษณะนี้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความชอบธรรมของอำนาจรัฐ ความไว้วางใจของประชาชน และประสิทธิผลของนโยบายสาธารณะ ลักษณะสำคัญทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการยึดมั่นในคุณธรรมและความซื่อสัตย์ 2. ด้านการรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของตนเอง 3. ด้านการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน 4. ด้านการทำในสิ่งที่ตนพูด 5. ด้านการประพฤติตนเป็นกลางและยุติธรรม 6. ด้านการเคารพกติกาและกระบวนการประชาธิปไตย 7. ด้านการเป็นผู้เสียสละและยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และ 8. ด้านการเป็นผู้เสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ สะท้อนมิติหลักของภาวะผู้นำทางการเมืองสมัยใหม่ ได้แก่ จริยธรรมและความรับผิดชอบ วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ และการยึดมั่นกระบวนการประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม การบูรณาการมิติเหล่านี้ช่วยให้การใช้อำนาจได้รับการยอมรับจากสังคม เอื้อต่อการดำเนินนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ และเสริมสร้างความร่วมมือ และความยั่งยืนของการพัฒนา โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่น

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, การเป็นแบบอย่าง, นักการเมือง

Abstract

This academic article aims to propose a conceptual framework of exemplary leadership of good politicians, understood as a value-based and system-oriented pattern of behavior rather than merely an individual moral attribute. The framework seeks to guide the exercise of political power toward legitimacy, transparency, and a firm commitment to the public interest as its core principle. Such leadership plays a crucial role in fostering the legitimacy of state authority, strengthening public trust, and enhancing the effectiveness of public policy. The framework comprises eight key dimensions: 1. integrity and moral commitment; 2. accountability for one's actions and performance; 3. visionary leadership; 4. consistency between words and actions (leading by example); 5. impartiality and fairness; 6. respect for rules and democratic processes; 7. selflessness and prioritization of the public good; and 8. the ability to build collaboration and trust. Collectively, these dimensions reflect the core

elements of modern political leadership, namely ethical responsibility, strategic vision, and adherence to democratic processes and participation. Integrating these dimensions contributes to the social acceptance of power, facilitates effective policy implementation, and strengthens cooperation and sustainable development, particularly within the context of local politics.

Keywords: Leadership, Exemplary, Politician

บทนำ

ภาวะผู้นำของนักการเมืองที่เป็นแบบอย่างควรตั้งอยู่บนแรงจูงใจเพื่อการรับใช้สาธารณะ โดยมุ่งใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้นำลักษณะนี้ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมและความผาสุกของประชาชน กล่าวตัดสินใจเชิงนโยบายโดยคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม แม้อาจมีต้นทุนทางการเมืองหรือกระทบตนเองก็ตาม การเสียสละและอุทิศตนเช่นนี้สะท้อนบทบาทของนักการเมืองในฐานะผู้รับใช้สาธารณะ และช่วยสร้างความชอบธรรมและความเชื่อมั่นทางการเมืองในระยะยาว

ลักษณะภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองที่ดี หมายถึง ความสามารถในการใช้อำนาจทางการเมืองอย่างชอบธรรมภายใต้กรอบกฎหมายและบรรทัดฐานทางจริยธรรม โดยยึดประโยชน์สาธารณะเป็นศูนย์กลาง และถ่ายทอดคุณค่าเหล่านี้ผ่านการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมอย่างสอดคล้องและต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงการประกาศเชิงวาทกรรม ภาวะผู้นำลักษณะนี้มีความสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจและความชอบธรรมของระบบการเมือง เนื่องจากความชอบธรรมมิได้เกิดจากอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องได้รับการยอมรับจากสังคมผ่านการใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม โปร่งใส และรับผิดชอบ (Suchman, 1995) ผู้นำที่มีความสอดคล้องระหว่างคำพูดกับการกระทำจะช่วยลดแรงต้านและเพิ่มการยอมรับต่ออำนาจทางการเมือง (Tyler, 2006) อีกทั้งยังส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการนโยบายสาธารณะ ผ่านการระดมความร่วมมือจากภาคส่วนต่าง ๆ ลดต้นทุนทางการเมืองและความขัดแย้งในสังคม (Peters, 2019) โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่น ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือของประชาชน เนื่องจากผู้นำอยู่ใกล้ชิดกับชุมชนและถูกตรวจสอบได้โดยตรง การใช้อำนาจอย่างสุจริต โปร่งใส และรับผิดชอบ ช่วยสะสมทุนทางสังคมในระดับพื้นที่ เมื่อประชาชนรับรู้ว่าคุณค่าผู้นำยึดประโยชน์ส่วนรวม เคารพกติกา และรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจัง ย่อมเอื้อต่อการมีส่วนร่วม ลดความขัดแย้ง และทำให้การพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืนในระยะยาว ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองที่ดี คือ การใช้อำนาจทางการเมืองอย่างชอบธรรม ภายใต้กฎหมายและจริยธรรม โดยยึดประโยชน์สาธารณะเป็นศูนย์กลาง และแสดงออกอย่างสอดคล้องระหว่างคำพูดกับการกระทำ ภาวะผู้นำลักษณะนี้มีความสำคัญต่อการสร้างความไว้วางใจและความชอบธรรมของระบบการเมือง ช่วยลดแรงต้านทางสังคม และเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่นที่ผู้นำอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและถูกตรวจสอบได้โดยตรง

ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองที่ดี

ภาวะผู้นำทางการเมืองที่เป็นแบบอย่างในระบบการเมืองร่วมสมัย เป็นกรอบเชิงบรรทัดฐานที่กำกับการใช้อำนาจให้มีจริยธรรมและประสิทธิภาพ โดยเน้นการบูรณาการค่านิยม พฤติกรรม และความรับผิดชอบต่อเชิงสถาบัน ไม่ใช่เพียงคุณธรรมส่วนบุคคล ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความชอบธรรมของอำนาจรัฐ ความไว้วางใจของประชาชน และความสำเร็จของนโยบายสาธารณะ ซึ่งผู้นำต้องแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้อง

กับหลักประชาธิปไตย ความรับผิดชอบ ตรวจสอบได้ และการยึดประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ซึ่งผู้เขียนมีแนวคิดภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองที่ดี ควรประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 8 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการยึดมั่นในคุณธรรมและความซื่อสัตย์ (Integrity and Moral Commitment) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองที่ดีต้องตั้งอยู่บนรากฐานของคุณธรรมและความซื่อสัตย์ เพื่อกำกับการใช้อำนาจให้มุ่งประโยชน์สาธารณะ นักการเมืองที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์จะประพฤติตนอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ทับซ้อน โดยตระหนักว่าอำนาจเป็นสิ่งที่ได้รับมอบหมายจากประชาชน ในเชิงปฏิบัติ ความซื่อสัตย์สะท้อนผ่านการตัดสินใจบนฐานคุณธรรมมากกว่าความสะดวกทางการเมือง ผู้นำที่เป็นแบบอย่างจะทำการสิ่งที่ถูกต้องแม้ไม่ก่อให้เกิดความนิยมในระยะสั้น เพื่อรักษาความชอบธรรมและความเชื่อมั่นทางการเมืองในระยะยาว

ความสำคัญของการยึดมั่นในคุณธรรมและความซื่อสัตย์ ความซื่อสัตย์และคุณธรรมเป็นรากฐานของภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดี เนื่องจากเป็นตัวกำหนดทิศทางการใช้อำนาจให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ นักการเมืองที่ยึดมั่นในคุณธรรมจะลดความเสี่ยงของการทุจริตและผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของหลายระบบการเมือง (Peters, 2019) ในบริบทไทยคุณธรรมของผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วรเดช จันทรศร, 2552) ผู้เขียนเห็นว่าความซื่อสัตย์เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชน ซึ่งเป็นทุนทางการเมืองที่มีคุณค่า เมื่อประชาชนรับรู้ว่าคุณผู้นำดำเนินนโยบายด้วยความสุจริต โปร่งใส และไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ย่อมทำให้เกิดการยอมรับ ลดความหวาดระแวง และเพิ่มความร่วมมือในการดำเนินนโยบายสาธารณะ ในทางกลับกัน หากผู้นำขาดความซื่อสัตย์ ย่อมบั่นทอนความชอบธรรมของระบบการเมืองและก่อให้เกิดแรงต้านและความไม่ไว้วางใจ

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า การยึดมั่นในคุณธรรมและความซื่อสัตย์ของนักการเมืองควรถูกมองเป็นกลไกเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำ มากกว่าคุณลักษณะเชิงอุดมคติ โดยต้องอาศัยผู้นำที่ยืนหยัดทางจริยธรรม ควบคู่กับระบบสถาบันที่เอื้อต่อความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและความยั่งยืนของนโยบายสาธารณะในระยะยาว

2. ด้านการรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของตนเอง (Accountability for One's Actions and Performance) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองต้องตั้งอยู่บนหลักความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของตนเอง ซึ่งเป็นแกนกลางของการใช้อำนาจในระบอบประชาธิปไตย โดยนักการเมืองต้องพร้อมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการตัดสินใจทั้งด้านบวกและด้านลบ ในเชิงปฏิบัติ ความรับผิดชอบแสดงออกผ่านการยอมรับผลของนโยบายอย่างตรงไปตรงมา ไม่หลีกเลี่ยงความผิดพลาด และไม่โยนความรับผิดชอบให้ผู้อื่น ซึ่งเป็นสัญญาณของวุฒิภาวะทางการเมือง และเป็นฐานของการเรียนรู้ ปรับปรุงนโยบาย และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของความรับผิดชอบต่อผลการดำเนินงานของตนเอง ความรับผิดชอบเป็นหัวใจของการเมืองประชาธิปไตย เพราะสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างผู้แทนกับประชาชน ผู้นำที่กล้ายอมรับผลลัพธ์ของนโยบายทั้งด้านบวกและด้านลบ จะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดความขัดแย้งทางการเมือง (Bovens, 2007) ในสังคมไทย การขาดความรับผิดชอบต่อผลของนักการเมืองมักนำไปสู่วิกฤติความชอบธรรมและความไม่ไว้วางใจของประชาชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2565) ผู้เขียนเห็นว่า ความรับผิดชอบต่อผลของนักการเมืองเชื่อมโยงกับการเปิดเผยข้อมูลและการชี้แจงต่อสาธารณะ โดยผู้นำต้องสื่อสารเหตุผลและผลกระทบนโยบายอย่างตรงไปตรงมา พร้อมรับฟังคำวิพากษ์อย่างสร้างสรรค์ เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือและลดความตึงเครียดทางการเมือง สะท้อนบทบาทผู้นำที่ต้องพร้อมถูกตรวจสอบ และแสดงว่าความชอบธรรมเกิดจากการกระทำที่รับผิดชอบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า ความรับผิดชอบต่อผลการทำงานของตนเองควรถูกมองเป็นกลไกเชื่อมอำนาจกับความไว้วางใจ มากกว่าหลักการเชิงนามธรรม ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างจะเกิดขึ้นเมื่อผู้นำยอมรับผลการตัดสินใจ ใช้ความผิดพลาดเป็นฐานการเรียนรู้ และสื่อสารอย่างโปร่งใสและรับผิดชอบ ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพการเมืองและสนับสนุนการพัฒนาโยบายสาธารณะอย่างยั่งยืนในระยะยาว

3. ด้านการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน (Visionary Leadership) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองต้องมีความเป็นผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ คือ ความสามารถในการมองการณ์ไกล เข้าใจพลวัตของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง และกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน วิสัยทัศน์มิใช่เพียงภาพฝัน แต่เป็นกรอบคิดเชิงยุทธศาสตร์ที่เชื่อมโยงปัญหาปัจจุบันกับเป้าหมายในอนาคต ในเชิงปฏิบัติสามารถกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วัดผลได้ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยอาศัยข้อมูลและการมีส่วนร่วม และถ่ายทอดเป็นแผนยุทธศาสตร์ นโยบาย และโครงการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

ความสำคัญของการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีความสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาในระยะยาว ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์สามารถเชื่อมโยงปัญหาปัจจุบันกับเป้าหมายในอนาคต และแปลงวิสัยทัศน์ให้เป็นนโยบายและแผนงานที่เป็นรูปธรรม (Nanus, 1992) ในการเมืองท้องถิ่น วิสัยทัศน์ของผู้นำมีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน (สุภางค์ จันทวนิช, 2561) ผู้เขียนเห็นว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนสามารถสื่อสารภาพอนาคตให้ประชาชนและผู้ปฏิบัติงานเข้าใจร่วมกัน สร้างแรงบันดาลใจ ความหวัง และความเชื่อมั่นในการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ช่วยระดมความร่วมมือลดความไม่แน่นอนในการดำเนินนโยบาย โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่น ผู้นำต้องแปลงวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ทรัพยากร และอัตลักษณ์ชุมชน เพื่อเตรียมรับมือกับความท้าทายในอนาคต พร้อมรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาและคุณภาพชีวิตของประชาชน

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนควรถูกมองเป็นกลไกกำหนดทิศทางเชิงโครงสร้างของการเมืองและนโยบายสาธารณะ มากกว่าคุณลักษณะเชิงบุคลิกภาพ โดยต้องผสมผสานวิสัยทัศน์กับข้อมูล หลักฐาน และการมีส่วนร่วมของสังคม เพื่อแปลงเป็นยุทธศาสตร์และนโยบายที่ปฏิบัติได้จริง นำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบและยั่งยืนในระยะยาว

4. ด้านการทำในสิ่งที่ตนพูด (Consistency Between Words and Actions) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองต้องสะท้อนผ่านความสอดคล้องระหว่างคำพูดกับการกระทำ ซึ่งเป็นหัวใจของความน่าเชื่อถือทางการเมือง ความสอดคล้องดังกล่าวสะท้อนความจริงใจ ความมั่นคงทางคุณค่า และความรับผิดชอบต่อผู้นำ ในทางปฏิบัติ ผู้นำต้องปฏิบัติตามหลักการที่ตนเสนออย่างเคร่งครัด ทั้งด้านการเคารพกฎหมาย วินัยในการทำงาน และการใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างคุ้มค่า โดยการกระทำที่สอดคล้องย่อมสร้างความเชื่อมั่นได้มากกว่าถ้อยคำเพียงอย่างเดียว

ความสำคัญของการทำในสิ่งที่ตนพูด ความสอดคล้องระหว่างคำพูดกับการกระทำ เป็นปัจจัยสำคัญของความน่าเชื่อถือทางการเมือง นักวิชาการด้านภาวะผู้นำชี้ว่า ผู้นำที่เป็นแบบอย่างจะสร้างอิทธิพลเชิงบรรทัดฐานต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและสังคมได้มากกว่าการใช้อำนาจสั่งการ (Kouzes & Posner, 2017) ผู้เขียนเห็นว่า การทำในสิ่งที่ตนพูดเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อถือและศรัทธาทางการเมือง โดยช่วยสร้างแรงบันดาลใจและวัฒนธรรมความรับผิดชอบต่อระบบการเมืองและการบริหาร เมื่อผู้นำเป็นแบบอย่างที่สอดคล้องระหว่างคำพูดกับการปฏิบัติ จะลดช่องว่างระหว่างวาทกรรมกับการเมืองเชิงปฏิบัติ เพิ่มความชอบธรรมในการใช้อำนาจ และลดความต่อต้านหรือความเบื่อหน่ายทางการเมืองของประชาชน

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า การทำในสิ่งที่ตนพูดควรถูกมองเป็นกลไกเชื่อมโยงวาทกรรมกับการปฏิบัติ มากกว่าคุณธรรมส่วนบุคคล โดยต้องอาศัยผู้นำที่ยืนหยัดตามหลักการและเปิดให้การกระทำถูกตรวจสอบ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ และความยั่งยืนของนโยบายสาธารณะในระยะยาว

5. ด้านการประพัตติตนเป็นกลางและยุติธรรม (Impartiality and Fairness) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองต้องยึดหลักความเป็นกลางและความยุติธรรม โดยใช้อำนาจสาธารณะอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ และไม่เอื้อประโยชน์แก่พวกพ้อง ความเป็นกลางเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สร้างความชอบธรรมทางการเมือง ในทางปฏิบัติ ผู้นำควรตัดสินใจเชิงนโยบายบนฐานข้อมูลและเหตุผล คำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ และเปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้าถึงทรัพยากรของรัฐอย่างเป็นธรรม โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่น การยึดมั่นในความเป็นกลางช่วยป้องกันการเมืองแบบอุปถัมภ์และความไม่เป็นธรรมเชิงโครงสร้าง

ความสำคัญของการประพัตติตนเป็นกลางและยุติธรรม ความเป็นกลางและความยุติธรรมเป็นรากฐานของหลักนิติธรรม นักการเมืองที่ไม่เลือกปฏิบัติและไม่เอื้อประโยชน์ให้พวกพ้องจะช่วยลดความรู้สึกแบ่งฝักแบ่งฝ่ายในสังคม (Rawls, 1971) ผู้เขียนเห็นว่า ความยุติธรรมเชิงกระบวนการมีผลต่อการยอมรับนโยบายของประชาชน แม้ผลลัพธ์จะไม่เป็นประโยชน์ต่อทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม นักการเมืองที่เป็นแบบอย่างต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค ไม่ใช้มาตรฐานสองชั้น เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในหลักนิติธรรม การประพัตติตนอย่างเป็นกลางและยุติธรรมช่วยลดความขัดแย้งและการแบ่งฝ่าย ทำให้ประชาชนยอมรับการตัดสินใจบนฐานเหตุผล และประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสะท้อนว่าความยุติธรรมเชิงกระบวนการมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความยุติธรรมเชิงผลลัพธ์

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า การประพัตติตนเป็นกลางและยุติธรรมควรถูกมองเป็นกลไกเชิงโครงสร้างของความชอบธรรมและหลักนิติธรรม มากกว่าคุณธรรมส่วนบุคคล โดยต้องอาศัยผู้นำที่ยืนหยัดต่อแรงกดดันและเปิดให้การตัดสินใจถูกตรวจสอบ ซึ่งช่วยลดความขัดแย้ง เสริมสร้างความไว้วางใจ และยกระดับการบริหารนโยบายสาธารณะอย่างยั่งยืนในระยะยาว

6. ด้านการเคารพกติกาและกระบวนการประชาธิปไตย (Respect for Rules and Democratic Processes) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองต้องตั้งอยู่บนการเคารพกติกาและกระบวนการประชาธิปไตย โดยยอมรับว่าการใช้อำนาจสาธารณะถูกกำกับด้วยกฎหมายและกลไกตรวจสอบ การยึดหลักนิติธรรม การไม่แทรกแซงกระบวนการยุติธรรม และการเปิดรับการตรวจสอบอย่างสร้างสรรค์ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้อำนาจทางการเมืองมีความชอบธรรม โปร่งใส และลดความเสี่ยงของการใช้อำนาจโดยมิชอบในระบบการเมือง

ความสำคัญของการเคารพกติกาและกระบวนการประชาธิปไตย การเคารพกฎหมาย กลไกตรวจสอบ และเสียงของประชาชน เป็นเงื่อนไขสำคัญของความชอบธรรมทางการเมือง นักการเมืองที่ยอมรับความเห็นต่างและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพ (Dahl, 1989) ผู้เขียนเห็นว่า ในบริบทไทยการขาดการเคารพกติกาประชาธิปไตยมักนำไปสู่วิกฤติการเมืองซ้ำซาก การยึดมั่นในคุณค่าประชาธิปไตยคือการเคารพเสียงประชาชนและความเห็นที่หลากหลาย ผู้นำที่เป็นแบบอย่างยอมรับความเห็นต่าง เปิดพื้นที่การมีส่วนร่วม รับฟังคำวิพากษ์อย่างจริงจัง และนำเสียงสะท้อนไปใช้ในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่น กลไกการมีส่วนร่วมอย่างเปิดเผยช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม ลดความขัดแย้ง และเพิ่มความร่วมมือ ความเชื่อมั่นต่อผู้นำ และความชอบธรรมของระบบการเมืองโดยรวม

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า การเคารพกติกาและกระบวนการประชาธิปไตยควรถูกมองเป็นกรอบกำกับใช้อำนาจ มากกว่าหลักการเชิงอุดมคติ โดยต้องอาศัยผู้นำที่ยอมรับข้อจำกัดของอำนาจ เปิดรับการ

ตรวจสอบ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งทำให้การใช้อำนาจมีความโปร่งใส ขอบธรรมและสนับสนุนการพัฒนาโยบายสาธารณะอย่างยั่งยืนในระยะยาว

7. ด้านการเป็นผู้เสียสละและยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (Selflessness and Prioritization of The Public Good) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองควรตั้งอยู่บนแรงจูงใจเพื่อการรับใช้สาธารณะ โดยมุ่งใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน ผู้นำที่มีแรงจูงใจเช่นนี้จะให้ความสำคัญกับผลลัพธ์สาธารณะ ความเป็นธรรมทางสังคม และความผาสุกของประชาชน ซึ่งเป็นรากฐานของความชอบธรรมทางการเมือง ในทางปฏิบัติ การตัดสินใจเชิงนโยบายที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมโดยรวม แม้ต้องเผชิญต้นทุนทางการเมืองหรือการเสียสละส่วนตน สะท้อนบทบาทของนักการเมืองในฐานะผู้รับใช้สาธารณะ และช่วยยกระดับภาพลักษณ์จากผู้แสวงหาอำนาจไปสู่ผู้นำที่อุทิศตนเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

ความสำคัญของการเป็นผู้เสียสละและยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง แนวคิดแรงจูงใจเพื่อสาธารณะอธิบายว่า ผู้นำที่ยึดประโยชน์ส่วนรวมจะมีแนวโน้มตัดสินใจเชิงนโยบายที่เป็นธรรมและยั่งยืนมากกว่า (Perry & Wise, 1990) ในสังคมไทย ความเสียสละของผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างศรัทธาและความร่วมมือของชุมชน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2556) ผู้เขียนเห็นว่า แรงจูงใจเพื่อสาธารณะเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการใช้ทรัพยากรและอำนาจของผู้นำทางการเมือง นักการเมืองที่มีภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างจะใช้ทรัพยากรสาธารณะอย่างคุ้มค่า ไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน และแสดงความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งช่วยสร้างความไว้วางใจและความชอบธรรมจากประชาชน การลงพื้นที่ รับฟังปัญหาและแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง จะเอื้อต่อความร่วมมือและการสนับสนุนนโยบายในระยะยาว นำไปสู่การพัฒนา นโยบายสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมอย่างยั่งยืน

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า การเป็นผู้เสียสละและยึดประโยชน์ส่วนรวมควรถูกมองเป็นแรงขับเคลื่อนเชิงคุณค่า มากกว่าคุณลักษณะเชิงอุดมคติ โดยต้องอาศัยผู้นำที่มุ่งรับใช้สาธารณะควบคู่กับระบบและสถาบันที่สนับสนุน เพื่อให้การใช้อำนาจก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นธรรม ยั่งยืน และได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในระยะยาว

8. ด้านการเป็นผู้เสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ (The Ability to Build Collaboration and Trust) หมายถึง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองต้องมีความสามารถในการเสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เนื่องจากปัญหาสาธารณะมีความซับซ้อนและไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยรัฐฝ่ายเดียว ผู้นำจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานและเชื่อมโยงภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม และชุมชนเพื่อระดมทรัพยากรและศักยภาพร่วมกัน ในเชิงปฏิบัติ ความร่วมมือและความไว้วางใจเกิดจากการทำงานจริงอย่างต่อเนื่อง โปร่งใส และจริงใจ ผ่านการเปิดพื้นที่ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา ออกแบบแนวทาง และติดตามผล จนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของนโยบายและความไว้วางใจในระยะยาว

ความสำคัญของการเป็นผู้เสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจ ปัญหาสาธารณะสมัยใหม่มีลักษณะซับซ้อนและต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ผู้นำที่เป็นแบบอย่างจะทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงเครือข่ายและสร้างความไว้วางใจระหว่างรัฐ เอกชน และประชาชน (Ansell & Gash, 2008) ความไว้วางใจดังกล่าวเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยลดต้นทุนการบริหารและเพิ่มประสิทธิภาพของนโยบาย (Putnam, 2000) ผู้เขียนเห็นว่า ความไว้วางใจเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญต่อการบริหารนโยบายสาธารณะ ผู้นำที่รักษาคำมั่น สื่อสารสม่ำเสมอ และปฏิบัติอย่างเป็นธรรม จะช่วยลดความขัดแย้งและต้นทุนการประสานงาน ทำให้นโยบายดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่น การเปิดพื้นที่ให้ประชาชน

และภาคีเครือข่ายร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผิดชอบ จะเสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจในชุมชน ส่งผลให้การพัฒนาสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่อย่างยั่งยืน

ผู้เขียนได้วิเคราะห์โดยสรุปว่า การเสริมสร้างความร่วมมือและความไว้วางใจควรถูกมองเป็นกลไกบูรณาการของภาวะผู้นำ โดยเชื่อมโยงคุณค่าทางจริยธรรม วิสัยทัศน์ ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน โดยต้องอาศัยผู้นำที่โปร่งใสและเปิดกว้างต่อการทำงานร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งช่วยขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ได้รับการยอมรับ และยั่งยืนในระยะยาว

ผู้เขียนได้วิเคราะห์ภาพรวมเชิงบูรณาการของลักษณะสำคัญทั้ง 8 ด้าน โดยก่อให้เกิดประโยชน์ ผลกระทบ ผลลัพธ์ อิทธิพล การพัฒนานักการเมืองอย่างไร และพร้อมตัวอย่างเชิงสถานการณ์ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงบูรณาการ จากทั้ง 8 ด้าน สามารถสังเคราะห์ได้ว่า มิได้เป็นเพียงคุณลักษณะรายข้อ แต่เป็นระบบภาวะผู้นำ (Leadership System) ที่ทำงานเชื่อมโยงกันใน 3 มิติหลัก ได้แก่ 1. มิติด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ ได้แก่ คุณธรรม ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และการทำในสิ่งที่ตนพูด ส่งผลให้ลดการทุจริต สร้างความชอบธรรม และเพิ่มความไว้วางใจ พร้อมพัฒนาผู้นำจากเชิงอำนาจสู่เชิงคุณค่า 2. มิติด้านวิสัยทัศน์และประสิทธิผลเชิงนโยบาย ได้แก่ วิสัยทัศน์และการยึดประโยชน์ส่วนรวม ส่งผลให้นโยบายมีทิศทางชัดเจน เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน และพัฒนาผู้นำเชิงยุทธศาสตร์ และ 3. มิติด้านกระบวนการประชาธิปไตยและความร่วมมือ ได้แก่ ความเป็นกลาง การเคารพกติกา และการสร้างความไว้วางใจ ส่งผลให้ลดความขัดแย้ง เพิ่มการมีส่วนร่วม และพัฒนาผู้นำแบบเครือข่าย

2. ผลกระทบเชิงระบบ เมื่อทั้ง 8 ด้านทำงานร่วมกัน จะก่อให้เกิดผลเชิงระบบดังนี้ 1. ความชอบธรรมของอำนาจรัฐ ไม่ได้เกิดจากกฎหมายเพียงอย่างเดียวแต่เกิดจากพฤติกรรมของผู้นำ 2. ความไว้วางใจทางการเมืองเป็นทุนทางสังคม ที่ลดต้นทุนการบริหาร ทำให้นโยบายดำเนินได้ง่ายขึ้น 3. ประสิทธิผลของนโยบาย นโยบายที่มีจริยธรรม กับการมีส่วนร่วม ไปสู่สำเร็จสูงกว่าลดแรงต้านจากประชาชน 4. ความยั่งยืนของการพัฒนานโยบายไม่สะดุดตามการเปลี่ยนรัฐบาลเกิดความเป็นเจ้าของร่วมของสังคม

3. การพัฒนาตัวนักการเมือง ทั้ง 8 ด้าน ส่งผลต่อการพัฒนานักการเมืองใน 3 ระดับ คือ 1. ระดับบุคคล มีคุณธรรม มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบ มีความน่าเชื่อถือ 2. ระดับบทบาท เปลี่ยนบทบาทจากผู้แสวงหาอำนาจ ไปสู่ผู้รับใช้สาธารณะ และ 3. ระดับภาวะผู้นำ พัฒนาเป็นภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองมีอิทธิพลเชิงบรรทัดฐาน

4. ตัวอย่างกรณีศึกษา กรณีเชิงบวก ในสถานการณ์นายกเทศมนตรีดำเนินนโยบายจัดการขยะในชุมชน การใช้ทั้ง 8 มิติ คือ 1. ความซื่อสัตย์เปิดเผยงบประมาณ 2. ความรับผิดชอบต่อรายงานผลทุกระยะ 3. มีวิสัยทัศน์วางแผนเมืองสะอาดยั่งยืน 4. ทำตามที่พูดโดยลงพื้นที่จริง 5. ความยุติธรรมโดยจัดบริการเท่าเทียมทุกชุมชน 6. เคารพกติกาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม 7. ยึดประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่เอื้อเอกชนบางราย และ 8. สร้างความร่วมมือโดยทำงานร่วมกับชุมชน

ทั้ง 8 มิติสามารถสรุปได้ว่า เป็นกลไกเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำทางการเมืองที่เชื่อมโยง จริยธรรม วิสัยทัศน์ ประชาธิปไตย ความร่วมมือ ซึ่งก่อให้เกิด ความชอบธรรม ความไว้วางใจ ประสิทธิผลนโยบาย ความยั่งยืน และนำไปสู่การพัฒนานักการเมืองแบบอย่างอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองที่ดี ผู้เขียนมีแนวคิดว่าประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 8 ด้าน ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างของนักการเมืองมิได้จำกัดอยู่เพียงคุณลักษณะหรือคุณธรรมส่วนบุคคล หากแต่เป็นกรอบคุณค่าและแบบแผนพฤติกรรมเชิงระบบ ที่กำกับการใช้อำนาจให้ชอบธรรม โปร่งใส และยึดประโยชน์สาธารณะเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความชอบธรรมของอำนาจรัฐ ความไว้วางใจของประชาชน และเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของเสถียรภาพทางการเมืองและประสิทธิผลของนโยบายสาธารณะ ลักษณะสำคัญทั้ง 8 ด้านที่กล่าวมา สะท้อนมิติหลักของภาวะผู้นำทางการเมืองสมัยใหม่อย่างครบถ้วน กล่าวคือ มิติด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบ มิติด้านยุทธศาสตร์และวิสัยทัศน์ และมิติด้านกระบวนการ

ประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม การบูรณาการมิติเหล่านี้ทำให้นักการเมืองสามารถใช้อำนาจได้อย่างมีขอบเขต เคารพกติกา และตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมในระยะยาว ในเชิงนโยบายสาธารณะ ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างช่วยลดต้นทุนทางการเมือง เพิ่มความร่วมมือ และเอื้อต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อเจตนาและความจริงใจของผู้นำ ขณะเดียวกันยังเป็นกลไกเชิงบรรทัดฐานที่กำหนดมาตรฐานความคาดหวังต่อพฤติกรรมของนักการเมืองและระบบการเมืองโดยรวม โดยเฉพาะในบริบทการเมืองท้องถิ่น ซึ่งผู้นำอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนและถูกตรวจสอบได้โดยตรง ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างทุนทางสังคม ความร่วมมือของชุมชน และความยั่งยืนของการพัฒนาในระดับพื้นที่ กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำที่เป็นแบบอย่างคือรากฐานที่เชื่อมโยงอำนาจทางการเมืองกับประโยชน์สาธารณะ และเป็นหัวใจของการพัฒนาระบบการเมืองและนโยบายสาธารณะในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2555). การปกครองท้องถิ่นไทย : หลักการและมิติใหม่ในอนาคต (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วรเดช จันทรศร. (2552). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สมาคมนักวิจัยมหาวิทยาลัยไทย (TURA).
- สุภางค์ จันทวานิช. (2561). ทฤษฎีสังคมวิทยาและการประยุกต์ใช้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2556). การเมืองของพลเมือง : สู่สหัสวรรษใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: คปไฟ.
- Ansell, C. & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
- Bovens, M. (2007). Analysing and assessing accountability. *European Law Journal*, 13(4), 447–468.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Kouzes, J. M. & Posner, B. Z. (2017). *The leadership challenge* (6th ed.). Hoboken, NJ: Wiley.
- Nanus, B. (1992). *Visionary leadership*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Perry, J. L. & Wise, L. R. (1990). The motivational bases of public service. *Public Administration Review*, 50(3), 367–373.
- Peters, B. G. (2019). *Institutional Theory in Political Science: The New Institutionalism* (4th ed.). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy: Strategic and institutional approaches. *Academy of Management Review*, 20(3), 571–610.
- Tyler, T. R. (2006). *Why people obey the law* (2nd ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.